

ERNEST HEMINGWAY

Paris Bir Őenliktir

BİLGİ YAYINEVİ

*Eğer genliđinizde Paris'te yařamak
řansına eriřmiřseniz,
ömrünüzün geri kalanında
nereye giderseniz gidin,
o sizinle birlikte dir artık;
Çünkü Paris devingen bir řenliktir.*

Ernest Hemingway'den bir arkadařına, 1950

Ernest bu kitabı yazmaya 1958 yazında Küba'da başladı ve çalışmalarını 1958-59 kışında Ketchum-Idaho'da sürdürdü; Nisan 1959'da İspanya'ya gidişimizde kitabı da beraberinde götürdü; Küba'ya dönüşte ve o güzün sonlarına doğru Ketchum'a gidişinde kitap yine yanındaydı. 1959'da İspanya'da Antonio Ordonez ile Luis Miguel Dominguin arasındaki öldürücü arena rekabetini anlatan *Tehlikeli Yaz* adlı başka bir kitabı yazmak için ara verdiği bu kitabı Küba'da bitirdi ve 1960 güzünde Ketchum'da bazı düzeltmeler yaptı. Kitap Paris'te geçirdiği 1921-1926 yılları arasını kapsamaktadır.

Mary Hemingway

İÇİNDEKİLER

Önsöz 9

1. *Place St-Michel'de Güzel Bir Café* 11
2. *Bayan Stein Öğretiyor* 17
3. *'Une Génération Perdue'* 28
4. *Shakespeare and Company* 35
5. *Seine Halkı* 39
6. *Şaşkın Bahar* 44
7. *Bir Uğraşın Sonu* 54
8. *Açlık Eşitti Disiplin* 60
9. *Ford Madox Ford ve Şeytanın Yoldaşı* 69
10. *Yeni Bir Okulun Doğuşu* 77
11. *Pascin'le Dôme'da* 83
12. *Ezra Pound ve Bel Esprit'si* 90
13. *Çok Garip Bir Son* 97
14. *Ölümlle Damgalı Adam* 101
15. *Evan Shipman Lilas'da* 108
16. *İblis'in Ajanı* 116
17. *Scott Fitzgerald* 120
18. *Atmacalar Paylaşmaz* 149
19. *Bir Ölçü Sorunu* 157
20. *Paris'in Sonu Yoktur* 162

Önsöz

Yazar için geçerli nedenler dolayısıyla birçok yer, insan, gözlem ve izlenim kitap dışı bırakılmıştır. Bunların bazıları birer sırды, bazılarını ise sağır sultan bile duymuştu, çünkü yazmayan kalmamıştı bu konularda ve kuşkusuz daha da yazılacaktır üzerlerine.

Ağaçların altına yerleştirilen masalarda boksörlerin garsonluk yaptığı, ringi bahçe içinde olan Stade Anastasié'den hiç söz edilmemiştir. Larry Gains ile yaptığımız boks çalışmalarına, Cirque d'Hiver'de düzenlenen yirmi raundluk büyük dövüslere de hiç değinilmemiştir. Ne Charlie Sweeney, Bili Bird ve Mike Strater gibi canciğer dostlardan, ne Andre Masson'dan, ne de Miro'dan söz edilmiştir. Kara Orman'a yaptığımız yolculuklara, Paris'in çevresinde, o delisi olduğumuz ormanlardaki bir günlük araştırma gezilerine de hiç dokunulmamıştır. Bütün bunlar kitapta yer alsaydı elbette daha iyi olurdu ama şimdilik onlarsız yapmak zorundayız.

Okuyucu, canı isterse kitabı bir kurgu olarak düşünebilir. Yine de, böyle bir kurgu kitabının, yazılmış gerçeklere ışık tutabilme şansı her zaman vardır.

Ernest Hemingway

San Francisco de Paula, Cuba, 1960

PLACE ST-MICHEL'DE GÜZEL BİR KAFE

Bir de kötü hava koşulları vardı. Güz biter bitmez bir gün içinde kötüleşirdi havalar. Geceleyin pencereleri yağmur nedeniyle kapatmak zorunda kalırdık; soğuk rüzgâr Place Contrescarpe'daki ağaçların yapraklarını söküp atardı. Yapraklar yağmur altında ııslak durur, rüzgârın etkisiyle yağmur son duraktaki büyük yeşil otobüse doğru serpiştirirdi; içerdeki ısıdan ve dumandan pencereleri buğulanmış olan Cafe des Amateurs tıklım tıklım olurdu. Burası, çevrenin ayyaşlarının biraraya topladığı zavallı bir kafeydi ve çok kötü işletilmekteydi; kirli bedenlerin ve esrikliğin o ekşimsi kokusuna dayanamadığım için adımımı atmazdım oraya. Amateurs'ün müdavimlerinden olan erkek ve kadınlar her zaman, daha doğrusu para buldukları her zaman esrik olurlardı; yarım ya da bir litre hesabıyla aldıkları şaraptan içerlerdi çoğunlukla. Garip adlarla bir sürü aperitifin reklamı yapılırdı ama onları içmeye pek azının gücü yeterdi; o da mideyi şaraba hazırlamak gibi özel durumlarda. Kadın ayyaşlara, dişi antikalar anlamına gelen *poivrottes* denirdi.

Cafe des Amateurs, Place Contrescarpe'a çıkan o harika, daracık ama kalabalık mı kalabalık alışveriş sokağı Rue Mouffetard'ın lağım çukuruuydu. Eski apartmanların, her

katta merdivenin yanında yer alan, *locataire*'in¹ kaymaması için deliğin her iki tarafına takozla tutturulmuş ayak biçimli yükseltile bulunan alaturka helaları lağım çukurlarına boşalır, oradan da geceleyin pompalarla, atların çektiği vagonlara aktarılırdı. Yazın bütün pencereler açıkken pompa gürültüsünü ve lağımın keskin kokusunu duyardık. Vagonlar kahve ve safran renklerine boyanmışlardı; Rue du Cardinal Lemoine'ı temizlerlerken, atların çektiği tekerli silindirleriyle, ay ışığında, Braque'ın resimlerini andırıyordu. Nedendir bilinmez, kimse gelip de Cafe des Amateurs'ü boşaltmazdı; genel esrikliğe karşı çıkarılmış olan yasanın kurallarını ve yaptırımlarını açıklayan bildiri, kafenin kötü kötü kokan sürekli müşterileri kadar pis ve umursanmazdı.

Kışın ilk soğuk yağmurlarıyla birlikte kente birdenbire büyük bir hüznün çöküverir, yüksek beyaz yapıların tepeleri artık görünmez olurdu; görünen yalnızca sokağın ıslak karanlığı, baharatçı, kırtasiyeci ve gazeteci gibi küçük dükânların kapalı kapıları, ebe –ikinci sınıf– ve Verlaine'in öldüğü yer olan, en üst katındaki bir odada yazılarımı yazdığım bu oteldi.

Otel, altı ya da sekiz katlıydı ve çok soğuktu; odayı ısıtmak için gerekli bir kucak çalı çırpı ile onları tutuşturacak yarım kalem boyunda telle sarılmış üç demet çıranın ve bir kucak da yarı kuru sert odunun kaç patlayacağını biliyordum. Bu yüzden yağmur altında sokağın ta öteki ucuna gidip bacaların çekip çekmediğini ve dumanın nasıl çıktığını görmek için çatıya baktım. Ne duman vardı ne bir şey; kimbilir baca ne kadar soğuktur diye düşündüm; baca çekmeyi verir de oda dumanla dolarsa yakıt ile birlikte para da boşa gitmiş olurdu; böyle düşünerek yağmur altındaki yürüyü-

1) Kiracı.

şümü sürdürdüm. Lycee Henri Quatre'ı, eski St-Etienne du Mont kilisesini ve rüzgârın silip süpürmüş olduğu Place du Pantheon'u geçtim; yağmurdan korunmak için sağa saptıktan sonra Boulevard St Michel'e çıktım, rüzgâr almayan yanı izleyerek Cluny'ye ve Boulevard St Germain'e doğru indim ve sonunda Place St Michel'de bildik iyi bir kafeye kağı attım.

Burası şirin bir kafeydi: sıcak, temiz ve sevimli; kuru-ması için eski yağmurluğumu paltoluğa asıp yıpranmış ve yağmurdan bozulmuş keçe şapkamı peykenin üstündeki ra-fa koyduktan sonra bir *cafe au lait*² ısmarladım. Garson kahveyi getirdikten sonra paltomun cebinden defterle kale-mi çıkararak yazmaya koyuldum. Michigan dolaylarını ya-zıyordum; burda hava nasıl sert, soğuk ve fırtınalı ise öy-küde de öleydi. Güzün sona erişini çocukluğumda, gençli-ğimde ve delikanlılığımda da görmüştüm ama insan neden-se bu sona erişi ancak belli bir ortamdayken anlatabiliyor. Sanırım buna kendini taşıma deniyordu ve gelişme göste-ren öteki tür varlıklar kadar insanlar için de gerekli olabili-yordu. Öykümün kahramanları içiyordu, bu beni de susat-mıştı; bir St James romu ısmarladım. Böyle soğuk bir gün-de tadına doyum olmuyordu romun, kendimi çok iyi hisse-diyordum; nefis Martini romunun bütün bedenime olduğu kadar ruhuma da vermiş olduğu sıcaklığı duyarak yazmayı sürdürdüm.

Bir kız kafeye girerek tek başına pencerenin yanında-ki masaya oturdu.

Güzel mi güzeldi: yağmurla tazelenmiş yüzü yeni basıl-mış madensel paralar gibi tertemiz ve pürüzsüzdü, saçları kömür karasıydı ve kesin çizgilerle yanağı boyunca çapraz-lamasına kesilmişti.

2) Sütlü kahve.

Kızı görünce altüst olmuş, büyük bir coşkuya kapılmıştım. Ona bu öyküde ya da bir başkasında yer vermeyi çok istiyordum; gelgelelim sokağı ve kapıyı görebilecek şekilde oturmasından belliydi ki birini bekliyordu. Dönüp yazmayı sürdürdüm.

Öykü kendi kendisini yazıyordu ve ben ona yetişmekte güçlük çekiyordum. Başımı her kaldırışında ya da talaşları içkimin altındaki tabağın içine doğru kıvrıran kalemtırışla kalemimi her açışında kıza bakıyordum.

Seni ben gördüm güzelim, artık benimsin sen; birini bekliyormuşsun ya da seni bir daha göremezmişim, dert değil: şimdi benimsin ya! diye geçirdim içimden. Sen benimsin, Paris de benim; eh işte, ben de bu defterle kaleme aitim.

Sonra yeniden yazıya döndüm ve öyküye öylesine daldım ki kendimi kaybetmişim. Artık ben yazıyordum öyküyü, o kendini değil; ne başımı kaldırıp bakıyor, ne zamanı, ne de nerede olduğumu merak ediyordum. St James romu da ısmarlamaz olmuştu. Üzerinde hiç de kafa patlatmadığım halde bu St James romu bezdirmişti beni. Sonunda öykü bitti ve ne kadar yorulduğumu o zaman anladım. Son paragrafı okuyup bitirince başımı kaldırıp kıızı aradım ama kız gitmişti. Umarım iyi biriyle çıkmıştır, diye geçirdim içimden ama üzülmekten de kendimi alamadım.

Defteri kapatıp iç cebime koyduktan sonra garsondan bir düzine *portugaise*³ ile burada bulunan susuz beyaz şaraptan yarım sürahi getirmesini istedim. Bir öyküyü bitirince hep bomboş hissederdim kendimi: yarı mutlu, yarı mutsuz, sanki sevişmişim gibi; yazdığım öykünün –gerçi ertesi gün yeniden okuyuncaya kadar kesin bir şey diyemezdim ama– çok güzel olduğuna emindim.

3) Bir çeşit istiridyeye.

Keskin deniz ve belli belirsiz de maden tadındaki istiridyeleri, maden tadını yok etmek ve yalnızca deniz ve körpe et tadını alabilmek için soğuk beyaz şarapla birlikte yerken, her istiridye kabuğunun içindeki soğuk özünü cana can katan şarabın yardımıyla mideye indirirken o boşluk duygusundan yavaş yavaş kurtuldum; mutlu olmaya, planlar yapmaya başlamıştım bile.

Havalar bozduğuna göre, Paris'ten ayrılıp bir süre için başka bir yere, buradaki yağmur yerine, çamlar arasına serpiştiren, yolu ve yüksek yamaçları örten karın yağmakta olduğu, gece evimize dönerken altımızdaki karın hışırdağını duyabileceğimiz yükseltide bir yere gidebilirdik. Les Avants'ın aşağısında pansiyon olanakları son derece iyi olan bir dağevi vardı, orada istediğimiz gibi birlikte olabilir, kitap okuyabilir ve geceleyin, pencereler açık, yıldızlar gökte parıldarlarken yatağımızda sınımsızca yatabilirdik. Evet, gidebileceğimiz bir yerdi orası. Üçüncü sınıf trenle yolculuk pahalı sayılmazdı. Pansiyon ücreti ise Paris'te ödediğimizden biraz daha fazlaydı.

Yazılarımı yazmakta olduğum otel odasından vazgeçersem, geriye yalnızca 74 rue du Cardinal Lemoine'in isme yazılı kirası kalıyordu. Toronto için muhabirlik yapmıştım ve bunun karşılığı olan çeklerin günü gelmişti. Bu işi her yerde ve her türlü koşul altında yapabilirdim. Geziye yetecek paramız da vardı.

Nasıl ki Michigan'ı ancak Paris'teyken yazabilirdim, belki Paris'i de Paris'ten uzaktayken yazabilirdim. Oysa bunun için henüz çok erken olduğunu, çünkü Paris'i yeterince tanımadığımı bilmiyordum. Fakat yine de sonunda olacağı buydu. Her neyse; eğer karım da isterse gideriz. İstiridyele-ri ve şarabı bitirip hesabımı ödedikten sonra yağmur altın-